

ევროპული კავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს სასამართლოებს შორის სისხლის სამართლის საკითხებზე თანამშრომლობის ფარგლები ასოცირების შესახებ შეთანხმების მიხედვით

დოქტორანტი *გიორგი მირიანაშვილი*, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

I. შესავალი

ევროპულ კავშირში სრული ინტეგრაცია წარმოადგენს საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ფუნდამენტურ მიზანს. წლების განმავლობაში კავშირსა და საქართველოს შორის თანამშრომლობა ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში ხორციელდებოდა, რაც ძირითად შემთხვევაში გულისხმობდა საქართველოს მატერიალურ-ტექნიკურ მხარდაჭერას. თუმცა, ასოცირების შესახებ შეთანხმების ამოქმედების შემდეგ საქართველოსა და ევროპულ კავშირს შორის თანამშრომლობა თვისებრივად ახალ ეტაპზე გადავიდა და გასცდა სამეზობლო პოლიტიკის ფორმატს. ევროპულ კავშირთან თანამშრომლობის გაღრმავებით საქართველოს გააჩნია უფრო ხელშესახები პოლიტიკური, ეკონომიკური და სამართლებრივი სარგებლის მიღების პერსპექტივა. გარდა იმისა, რომ ასოცირების შესახებ შეთანხმებით საქართველოსა და კავშირს შორის გაძლიერდა პოლიტიკური დიალოგი, აგრეთვე გაჩნდა ეროვნული სამართლებრივი სისტემის ევროპული კავშირის სამართლის სტანდარტებთან დაახლოების შესაძლებლობა. ასოცირების შესახებ შეთანხმება როგორც მულტისექტორული საერთაშორისო ხელშეკრულება მხარეებს შორის თანამშრომლობას ითვალისწინებს მრავალი დარგის, სფეროს, მათ შორის, სისხლის სამართლის საქმეების, მიმართულებით. თუმცა ასოცირების შესახებ შეთანხმებით განსაზღვრული სისხლის სამართლის საქმეებზე მართლმსაჯულების ორგანოების თანამშრომლობა, როგორც მიზნის, აგრეთვე ფარგლების გათვალისწინებით, არ წარმოადგენს ევროპული კავშირის სამართლის მიზნებისთვის სისხლის სამართლის საქმეებზე სასამართლოებს შორის თანამშრომლობის ეკვივალენტურ მოდელს. მას გააჩნია შეზღუდული ხასიათი. იგი ამ მიმართულებით არ ითვალისწინებს კავშირის წევრ სახელმ-

წიფოთა და საქართველოს სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის დაახლოებას, საქართველოს მართლმსაჯულების სისტემაზე ორმხრივი აღიარების პრინციპისა და ორმხრივი ნდობის პრინციპის გავრცელებას. გარდა ამისა, ასოცირების შესახებ შეთანხმება სასამართლოებს შორის სისხლის სამართლის საქმეებზე თანამშრომლობის გაძლიერებას განიხილავს ევროპის საბჭოსა და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ეგიდით მიღებული სამართლებრივი ინსტრუმენტების ფარგლებში.

წინამდებარე სტატიის მიზანია განიხილოს კავშირის წევრ სახელმწიფოებსა და საქართველოს სასამართლოებს შორის სისხლის სამართლის საკითხებზე თანამშრომლობის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით დადგენილი მოდელი და შეაფასოს ამ სფეროში თანამშრომლობის ფარგლები.

II. ევროპული კავშირის წევრ სახელმწიფოებს შორის სისხლის სამართლის საქმეებზე თანამშრომლობა

თავისუფლების, მართლმსაჯულებისა და უსაფრთხოების სფეროში თანამშრომლობის ერთ-ერთ ასპექტს წარმოადგენს ევროპული კავშირის დონეზე იუსტიციური და პოლიციური თანამშრომლობა სისხლის სამართლის სფეროში. ნიშანდობლივია, რომ სისხლის სამართლის სფეროში თანამშრომლობის პროცესში გამოიყენება ე.წ. მთავრობათაშორისი მეთოდი¹, რომელშიც მსგავსად საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფეროსა, არ გამოიყენება სუპრანაციონალური თანამშრომ-

¹ მთავრობათაშორისი თანამშრომლობის მეთოდზე ვრცლად იხ.: *მირიანაშვილი, გიორგი*, ევროპული კავშირის სამართლის ცნობარი, 2015, გვ. 79-81.

ლობის ფორმატი. ამ მიმართულებით თანამშრომლობის მიზანია, ერთი მხრივ, ორგანიზებული დანაშაულების წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნით წვერი სახელმწიფოების რესურსების გაერთიანება, საერთო ინსტიტუციური, სამართლებრივი მექანიზმების ფორმირება და, მეორე მხრივ, ევროპული კავშირის მოქალაქეთა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. იუსტიციური და პოლიციური თანამშრომლობა სისხლის სამართლის სფეროში გულისხმობს თანამშრომლობას:

- ეროვნულ სამართალდამცავ ორგანოებს შორის;
- სისხლისსამართლებრივი დევნის განმახორციელებელ ეროვნულ ორგანოებს შორის;
- სახელმწიფო საზღვრის დაცვის ეროვნულ ორგანოებს შორის;
- ეროვნულ სასამართლო ორგანოებს შორის.

ევროპული კავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 82-ე მუხლის მიხედვით, სისხლის სამართლის საქმეებზე იუსტიციური თანამშრომლობის პროცესში, ერთი მხრივ, ხორციელდება წევრ სახელმწიფოთა სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის აპროქსიმაცია და მეორე მხრივ, მოქმედებს ე.წ. ორმხრივი აღიარების პრინციპი, რომელიც კავშირის წევრ ქვეყანას აკისრებს სხვა წევრი სახელმწიფოს სასამართლოების გადაწყვეტილებების, განჩინებების, ბრძანებების აღიარების ვალდებულებას.

სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის დაახლოების მიზნით ევროპულ პარლამენტსა და ევროპული კავშირის საბჭოს ორდინარული საკანონმდებლო პროცედურის ფარგლებში ეკისრებათ დირექტივების მიღების ვალდებულება, რომლებიც დაკავშირებული იქნება:

- კავშირის ფარგლებში სასამართლოს ყველა სახის გადაწყვეტილებისა და განჩინების აღიარების უზრუნველყოფის მიზნით წესებისა და პროცედურების დადგენასთან;
- წევრ სახელმწიფოთა შორის იურისდიქციასთან დაკავშირებული კონფლიქტის პრევენციასთან და გადაწყვეტასთან;
- მოსამართლეებისა და სასამართლოს აპარატის თანამშრომლების გადამზადებასთან;
- სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებისა და სისხლის სამართლის საქმეებზე თანამშრომლობის მიზნით წევრ სახელმწიფოების

სასამართლოებს შორის თანამშრომლობის გამარტივებასთან.

გამომდინარე იქიდან, რომ იუსტიციურ სფეროში თანამშრომლობას გააჩნია ტრანსსასაზღვრო ხასიათი, ევროპული პარლამენტი და ევროპული კავშირის საბჭო უფლებამოსილია ორდინარული საკანონმდებლო პროცედურის ფარგლებში მიიღონ დირექტივები, რომლებიც შესაძლებელია ეხებოდეს:

- წევრ სახელმწიფოებში მტკიცებულებების დასაშვებობას;
- სისხლის სამართლის პროცესში ინდივიდების უფლებებს;
- დაზარალებულთა უფლებებს;
- სისხლის სამართლის პროცესთან დაკავშირებულ ნებისმიერ საკითხს, რომლის იდენტიფიცირებას დირექტივის მიღებამდე გადაწყვეტილებით განახორციელებს კავშირის საბჭო ევროპული პარლამენტის თანხმობის საფუძველზე.

ორმხრივი აღიარების პრინციპის მიხედვით, კავშირის ერთი წევრი სახელმწიფო ვალდებულია სისხლის სამართლის საქმეზე აღმოუჩინოს მაქსიმალური სამართლებრივი დახმარება კავშირის სხვა წევრ სახელმწიფოს², თუმცა ამ პროცესში იგი უზრუნველყოფს კავშირის წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივი სისტემის სუბსტანციური ნაწილის ხელშეუხებლობას. ორმხრივი აღიარების პრინციპი გულისხმობს ეროვნულ სასამართლოებს შორის ორმხრივ ნდობასა და ლოიალური თანამშრომლობის ვალდებულებას³. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ორმხრივი ნდობა წარმოადგენს კავშირის სამართლის კონსტიტუციური ხასიათის პრინციპს⁴, რომე-

² *Borgers, Matthias J.*, Mutual recognition and the European Court of Justice, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminology*, 2010, გვ. 1 (ელექტრონული ვერსია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1593463) (უკანასკნელად ნანახია: 17.06.2017).

³ იხ.: *L. Bay Larsen*, Some Reflections on Mutual Recognition in the Area of Freedom, Security and Justice, სტატიათა კრებულში: *Cardonnel, Pascal, Rosas, Allan, Wahl, Nils*, (eds.), *Constitutionalising the EU Judicial System: Essays in Honour of Pernilla Lindh* (Oxford: Hart Publishing) 2012, გვ. 148.

⁴ იხ.: მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე: *N. S. and others v the United Kingdom (C-411/10, C-493/10)*, [2011], 83-ე პარაგრაფი

ლიც მიზნად ისახავს კავშირის ფარგლებში იმგვარი სივრცის ჩამოყალიბებასა და შენარჩუნებას, რომელსაც არ ექნება შიდა, ეროვნული საზღვრები⁵, სადაც იარსებებს ყველა წევრ სახელმწიფოში ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების კავშირის სამართლის შესაბამისად დაცვის პრეზუმფცია⁶ და ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტანდარტის გამოყენებით საფრთხე არ შეექმნება კავშირის დონეზე ფორმირებული სისხლის სამართლის საქმეებზე თანამშრომლობის ინსტრუმენტის ეფექტიან რეალიზაციას⁷.

III. ევროპული კავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს სასამართლოებს შორის სისხლის სამართლის საკითხებზე თანამშრომლობის ფარგლები ასოცირების შესახებ შეთანხმების მიხედვით

ასოცირების შესახებ შეთანხმების 21-ე მუხლის ფარგლებში მხარეებმა (იგულისხმება მხოლოდ საქართველო და კავშირის წევრი სახელმწიფოები)

(ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CJ0411&from=EN>) (უკანასკნელად ნანახია: 17.06.2017).

⁵ იხ.: მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე: *Opinion 2/13 pursuant to Article 218 (11) TFEU – Draft international agreement – Accession of the European Union to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – Compatibility of the draft agreement with the EU and FEU Treaties*, [2014], 191-ე პარაგრაფი (ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=160882&doclang=>), (უკანასკნელად ნანახია: 17.06.2017).

⁶ იხ.: მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე: *N. S. and others v the United Kingdom (C-411/10, C-493/10)*, [2011], 78-ე–80-ე პარაგრაფები (ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CJ0411&from=EN>), (უკანასკნელად ნანახია: 17.06.2017).

⁷ იხ.: მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე: *Melloni v Ministerio Fiscal (C-399/11)*, [2013], მე-60 პარაგრაფი (ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=134203&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=854463>), (უკანასკნელად ნანახია: 17.06.2017).

იკისრეს სისხლისსამართლებრივ საკითხებზე სასამართლოებს შორის თანამშრომლობის გაძლიერების ვალდებულება, რაც რეალიზებული იქნება შესაბამისი მრავალმხრივი შეთანხმებებით, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში განხორციელდება გაეროსა და ევროპის საბჭოს შესაბამისი საერთაშორისო აქტებთან მიერთება და მათი იმპლემენტაცია, ასევე ევროკავშირის სამართლებრივი თანამშრომლობის სააგენტოსთან მჭიდრო თანამშრომლობა⁸. ასოცირების შესახებ შეთანხმება პირდაპირ არ ითვალისწინებს არა მხოლოდ საქართველოსა და კავშირის წევრ სახელმწიფოებს შორის სასამართლო აქტების ორმხრივად აღიარების პრინციპს, აგრეთვე კავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის დაახლოების მექანიზმს. გარდა ამისა, არაპირდაპირაც შეუძლებელია ასოცირების შესახებ შეთანხმებაში მხარეებს შორის მოაზრებული სამართლებრივი თანამშრომლობის ფარგლების გაზრდა. შესაძლოა ასოცირების შესახებ შეთანხმების 21-ე მუხლში ნახსენები სიტყვების – „შესაბამისი მრავალმხრივი შეთანხმებები“ – გრამატიკული ან ტელეოლოგიური მეთოდით იმგვარი ინტერპრეტაცია განხორციელდეს, რომ შეიქმნას ორმხრივი აღიარების პრინციპისა და მხარეებს შორის სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის დაახლოების მატერიალური საფუძველი კავშირის წევრ სახელმწიფოებსა და საქართველოს შორის შეთანხმების დადების გზით. თუმცა, ასოცირების შესახებ შეთანხმების 21-ე მუხლის ასეთი განმარტება შეუსაბამო იქნება ევროპული კავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 82-ე მუხლთან, რომელიც სისხლის სამართლის საქმეებზე ეროვნულ სასამართლოებს შორის თანამშრომლობის პროცესში ორმხრივი აღიარების პრინციპსა და სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის დაახლოებას მხოლოდ ევროპული კავშირის ფარგლებში ითვალისწინებს. გარდა ამისა, როგორც აღინიშნა, ორმხრივი აღიარების პრინციპი დაკავშირებულია კავშირის სამართლის ფუნდამენტურ პრინციპთან – ორმხრივ ნდობასთან, რომელიც კავშირის დონეზე, მათ შორის თავისუფლების, მართლმსაჯულებისა და

⁸ აღსანიშნავია, რომ ევროპული კავშირისა და მისი წევრი სახელმწიფოების მიერ უკრაინასთან და მოლოდვასთან დადებული ასოცირების შეთანხმებები შეიცავენ აბსოლუტურად იდენტური შინაარსის ნორმებს ამ მიმართულებით კოოპერაციასთან დაკავშირებით.

უსაფრთხოების სფეროში კავშირის წევრ სახელმწიფოს აკისრებს მხოლოდ სხვა წევრ ქვეყანასთან ლოიალურად თანამშრომლობის ვალდებულებას.⁹

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აშკარაა, რომ ასოცირების შესახებ შეთანხმება არ ქმნის კავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს სასამართლოებს შორის ევროპული კავშირის სამართლებრივ ჩარჩოს.

IV. დასკვნა

წინამდებარე სტატიაში განხორციელებული მსჯელობიდან ცალსახაა, რომ ასოცირების შესახებ შეთანხმების ფარგლებში დასახული ამოცანა – გაძლიერდეს კავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს სასამართლოებს შორის თანამშრომლობა – რეალიზებული იქნება რეგიონულ და საერთაშორისო მრავალმხრივი სამართლებრივი ინსტრუმენტების საფუძველზე, რომელიც წარმოებული არ იქნება ევროპული კავშირის როგორც პირველადი, აგრეთვე მეორადი სამართლისგან. აქედან გამომდინარე, ასოცირების შესახებ შეთანხმებას საქართველოს სისხლის სამართლის სისტემაზე გააჩნია ლიმიტირებული ეფექტი. იგი არ წარმოადგენს როგორც საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის კავშირის სამართლებრივ წესრიგთან დაახლოების ინსტრუმენტს, აგრეთვე კავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს სასამართლოების აქტების ორმხრივად აღიარების საფუძველს. შესაბამისად, საქართველოს სისხლის სამართლის აბსოლუტური ევროპეიზაცია, საქართველოს საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებების კავშირის წევრი სახელმწიფოების სასამართლოების მიერ აღიარება პირდაპირ დაკავშირებულია ევროპულ კავშირში საქართველოს განევრიანებასთან.

⁹ იხ.: მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე: Opinion 2/13 pursuant to Article 218 (11) TFEU – Draft international agreement – Accession of the European Union to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – Compatibility of the draft agreement with the EU and FEU Treaties, [2014], 173-ე პარაგრაფი (ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=160882&doclang=>), (უკანასკნელად ნანახია: 17.06.2017).